

ІСТОРІЯ НАУКИ. ПЕРСОНАЛІЇ

УДК: 58(092) (477) Барна

¹Л. С. БАРНА, ¹С. В. ПИДА, ¹Н. М. ДРОБИК, ¹В. З. КУРАНТ, ²І. П. ГРИГОРЮК,
¹Н. В. ГЕРЦ, ¹О. Б. МАЦЮК, ¹Р. Л. ЯВОРІВСЬКИЙ

¹Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
вул. М. Кривоноса, 2, Тернопіль, 46027

²Національний університет біоресурсів і природокористування України
вул. Героїв Оборони, 15, Київ, 03041

БАРНА МИКОЛА МИКОЛАЙОВИЧ — ВІДОМИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ВЧЕНИЙ–БОТАНІК, ПЕДАГОГ (до 80 – ліття від дня народження)

ПРОФЕСОР БАРНА МИКОЛА МИКОЛАЙОВИЧ

**Летять не зупиняючись хвилини,
Приходить неповторна мить,
Коли вдивляється людина в роки,
Що встигла їх уже прожити.**

Ігор Дідович

Лемківський календар на 2016 рік. – С. 101.

8 лютого 2018 року виповнюється 80 років від дня народження і 57 років виробничої, науково-дослідної, навчально-педагогічної і громадської діяльності відомого українського вченого-ботаніка, морфолога, дендролога, цитоембріолога рослин, академіка Академії наук Вищої школи України, доктора біологічних наук, заслуженого діяча науки і техніки України, відмінника освіти України, відмінника охорони природи України, почесного члена Українського ботанічного товариства, доктора біологічних наук, професора кафедри ботаніки та зоології, головного редактора наукового фахового видання України «Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Біологія», професора кафедри ботаніки та зоології Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка Миколи Миколайовича Барни.

Основні напрямки наукових досліджень М. М. Барни — ботаніка, репродуктивна біологія, ембріологія, цитоембріологія рослин, магнітобіологія, цитологія, гістологія, декоративна дендрологія, екологія рослин, фітосозологія, педагогіка вищої школи, історія освіти і науки.

Наукові і педагогічні досягнення професора М. М. Барни — понад 370 наукових праць, з них — 5 монографій, 2 бібліографії, 2 словники, з них — один з грифом МО України, 3 науково-популярні видання, 15 навчальних посібників для студентів вищих навчальних закладів України, з них — 7 з грифом МОН України, 9 навчальних посібників для вчителів біології, 20 навчальних посібників для учнів загальноосвітніх шкіл, ПТУ, гімназій, ліцеїв і коледжів, з них — 11 з грифом МОН України, 5 методичних рекомендацій для студентів, з них — 2 з грифом МО України, 5 авторських свідоцтв на винаходи, з них — двом присвоєно прізвище Барна, понад 90 наукових статей у наукових журналах та інших наукових виданнях, 200 матеріалів і тез доповідей на міжнародних конгресах, конференціях, всесоюзних і всеукраїнських наукових конференціях, з'їздах наукових товариств, нарадах, семінарах, збірниках науково популярних статей.

Під керівництвом М. М. Барни підготовлено і захищено 7 кандидатських дисертацій, виступав офіційним опонентом на засіданнях спеціалізованих вчених рад із захисту докторських і кандидатських дисертацій, був членом спеціалізованих вчених рад Д 26.211.01 Інституту ботаніки ім. М. Г. Холодного НАН України (2003—2012 рр.) та Д 26. 211.01 Національного лісотехнічного університету України (2008—2014 рр.). М. М. Барна — голова Тернопільського відділення Українського ботанічного товариства (від 2002 р. понині).

М. М. Барна спільно із доцентом В. О. Шиманською розробив проект і заклав дендрарій Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (1971—1977 рр.), заснував гербарій кафедри ботаніки (1977 р.), заснував науковий фаховий журнал «Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Біологія» (1997 р.), які включено у 6 наукометричних баз даних, у т. ч. — Index Copernicus, Голицький біостаніонар університету (1998 р.), організував і провів понад 15 наукових і науково-практичних конференцій, з'їздів наукових товариств тощо.

Ключові слова: ботаніка, педагогіка, наукові роботи, дисертації, наукові записки, дендрарій, гербарій, спеціалізовані вчені ради, дендрологія, цитоембріологія

Микола Миколайович Барна народився 8 лютого 1938 року в селі Радоцина Горлицького повіту Краківського воєводства (Лемківщина, Польща) в працьовитій селянській родині. Батько Барна Микола Петрович і мати Барна (Кравчицька) Пелагія Іванівна походять із села Радоцина, що межувало із Словаччиною, яке нині стерте з лиця землі, але залишилося на картах Лемківщини та в глибокій пам'яті радоцинянів, які там народилися та їх нащадків. У науково-популярних виданнях Микола Барна [1, 2] пише: «Коли мені виповнилося чотири роки, у 1942 році померла моя мати, біль втрати якої не можна ні з чим порівняти, оскільки для нас найближчою, наймилішою та найдобрішою людиною є Мати. У мами найвірніше і найчутливіше серце — в ньому не згасає любов, воно ніколи не залишається байдужим, бо немає вищої любові за материнську. Її ласка зігріває усе життя і в народі кажуть: «Скільки б тобі не було років — п'ять чи п'ятдесят, тобі завжди потрібна мама, її ласка, її погляд і підтримка». Втрата матері — біль, який ніколи не вщухне. У цьому я твердо переконався на

власному прикладі. Біль втрати матері в моєму дитинстві не вщухає протягом усього прожитого життя.

Друга моя втрата — це втрата рідного брата Петра, 1929 року народження. 19 січня 1945 року німці, залишаючи села (Радоцину, Довге, Чорне, Липну та ін.) з собою примусово забрали кількох хлопців (у тому числі і Петра), щоб ті допомогли їм повантажити зброю, речі вжитку на фіри і показали їм дорогу до Словаччини. З того часу Петро зник без вісти і всі його пошуки результатів не дали.

Окрім цих двох трагедій я пережив третю, коли 12 липня 1945 року на свято Петра і Павла акт депортації з прабатьківської Вітчизни — Лемківщини торкнувся не лише моєї родини чи 474 лемків села Радоцини, а сотень тисяч лемків, яких примусово переселено на територію колишньої УРСР, зокрема мою родину в село Криштопівка Близнюківського району Харківської області, де у 1946 році я закінчив перший клас. В цьому ж році ми переїхали в село Скоморохи Велико-Бірківського (нині Тернопільського) району Тернопільської області. В 1952 р. з Похвальною грамотою я закінчив 7 класів Скоморохівської семирічної школи. В 1955 р. закінчив Баворівську середню школу [2, с. 75 - 121].

У 1956 році Микола Барна вступив до Львівського лісотехнічного інституту. Навчаючись на лісгосподарському факультеті, він починає займатися науково-дослідною роботою на кафедрі ботаніки-дендрології. Завжди з особливою теплотою Микола Миколайович згадує професора Степана Михайловича Стойка, якого вважає своїм науковим батьком і який значною мірою визначив його подальший життєвий шлях. Саме у студентські роки Микола Миколайович розпочав свої перші ботаніко-екологічні дослідження в студентському науковому гуртку під керівництвом Степана Михайловича. Починаючи з другого і до п'ятого курсу включно (1957-1961 р.р.) Микола Барна був головою студентського наукового товариства лісгосподарського факультету. Будучи студентом третього курсу, у 1959 році він навчався на всесоюзних біологічних читаннях, які були організовані в Московському державному університеті ім. М. В. Ломоносова для студентів-біологів колишнього Радянського Союзу. На біологічних читаннях він слухав лекції відомих вчених-біологів, виступив на всесоюзній науковій студентській конференції із доповіддю на тему: «Рідкісні і зникаючі види рослин Українських Карпат та їх охорона».

Цікавою сторінкою біографії Барни Миколи Миколайовича стала участь в освоєнні цілинних земель. Після другого курсу у складі загону студентів-лісотехніків він вирушив у Казахстан для збору врожаю. Три місяці напруженої роботи були сповнені незабутніми враженнями, цінним життєвим досвідом і завершилися нагородженням значком ЦК ВЛКСМ «За освоєние целинных и залежных земель», грошовою премією.

У 1961 р. з відзнакою закінчив лісгосподарський факультет Львівського лісотехнічного інституту (нині Національний лісотехнічний університет України) і був рекомендований до вступу в аспірантуру. Проте, згідно існуючого на той час положення, в аспірантуру можна було вступати за наявності виробничого стажу не менше трьох років. Тому з 1 серпня 1961 р. розпочався трудовий стаж Миколи Миколайовича.

У 1961 році Микола Миколайович розпочинає свою трудову діяльність на посаді помічника лісничого Діловецького лісництва, а відтак інженера Велико-Бичківського ліскокомбінату тресту «Закарпатліс». Та виробнича діяльність триває недовго і Микола Миколайович в 1964 році вступає до аспірантури в Український науково-дослідний інститут лісового господарства і агролісомеліорації (УкрНДЛІГА, м. Харків), де в лабораторії цитоембріології відділу селекції та інтродукції починає роботу над кандидатською дисертацією. У 1969 році в Інституті ботаніки Академії наук України він успішно захищає дисертацію на тему «Цитоембріологічне дослідження деяких видів роду *Populus* L. у зв'язку з гібридизацією» на здобуття наукового ступеня кандидата біологічних наук зі спеціальності — ботаніка.

Після закінчення аспірантури з квітня 1967 року до серпня 1971 року Микола Миколайович працював молодшим і старшим науковим співробітником відділу селекції Карпатського філіалу УкрНДЛІГА (м. Івано-Франківськ, нині — Український науково-дослідний інститут гірського лісівництва ім. П. С. Пастернака).

З серпня 1971 року починається новий етап у житті М. М. Барни – він розпочинає свою педагогічну діяльність. Мудре народне прислів'я гласить: «Розраховуєш на роки – сій хліб, розраховуєш на десятиліття – сади сад, розраховуєш на вічність – рости учнів!». Професор Микола Миколайович Барна вже майже пів століття усі свої знання, вміння та навички, весь запал своєї душі віддає студентській молоді. На кафедрі ботаніки Микола Миколайович працював викладачем та старшим викладачем (1971-1975 р.р.), з червня 1975 року – доцентом, з листопада 1996 року – професором, з 2002 по 2014 роки – завідувачем кафедри, із жовтня 1977 року до червня 1985 року – заступником декана природничого факультету, з грудня 1990 року до червня 2006 року – деканом хіміко-біологічного факультету. Від 2014 р. донині — професор кафедри ботаніки та зоології. І на усіх посадах Микола Миколайович проявив себе як висококваліфікований педагог і вмілий організатор навчально-виховного процесу та підготовки педагогічних кадрів вищої кваліфікації. Лекції М. М. Барни відзначаються глибиною викладу навчального і наукового матеріалу, є цікавими і доступними для сприйняття. Студенти завжди позитивно відгукуються про високий фаховий рівень проведення занять Барною М. М.

Професор М. М. Барна постійно підвищує свій професійний рівень. У 1997 році він отримав вчене звання професора кафедри ботаніки, а у 2002 році в Інституті ботаніки імені М. Г. Холодного НАН України захистив дисертацію на тему «Репродуктивна біологія видів і гібридів родини Вербових (*Salicaceae* Mirb.)» на здобуття наукового ступеня доктора біологічних наук зі спеціальності 03.00.05 – ботаніка.

У 1993 р. М. М. Барна був обраний членом-кореспондентом Української Екологічної Академії наук, у 1995 р. — дійсним членом (академіком) Української Екологічної Академії наук, у 2005 р. - академіком Академії наук Вищої школи. У 1998 р. Микола Миколайович Барна виборов грант «Soros Associate Professor» Міжнародної Соросівської програми підтримки освіти в галузі точних наук (ISSEP), грант № АPU 074006.

За значний особистий внесок в соціально-економічний, культурний розвиток Української держави, вагомі трудові досягнення і в зв'язку з 15-ю річницею незалежності України Указом Президента України від 18.05.2006 р. Барні Миколі Миколайовичу — декану, завідувачу кафедри Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, доктору біологічних наук, професору присуджено почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України».

Микола Миколайович Барна автор і співавтор понад 370 наукових праць, з них — 5 монографій, 2 бібліографії, 2 словники, з них — один з грифом МО України, 3 науково-популярні видання, 15 навчальних посібників для студентів вищих навчальних закладів України, з них — 7 з грифом МОН України, 9 навчальних посібників для вчителів біології, 20 навчальних посібників для учнів загальноосвітніх шкіл, ПТУ, гімназій, ліцеїв і коледжів, з них — 11 з грифом МОН України, 5 методичних рекомендацій для студентів, з них — 2 з грифом МО України, 5 авторських свідоцтв на винаходи, з них — двом присвоєно прізвище Барна, понад 90 наукових статей у наукових журналах та інших наукових виданнях, 200 матеріалів і тез доповідей на міжнародних конгресах, конференціях, всесоюзних і всеукраїнських наукових конференціях, з'їздах наукових товариств, нарадах, семінарах, збірниках науково популярних статей. Під керівництвом М. М. Барни підготовлено і захищено 7 дисертацій на здобуття наукового суреня кандидата біологічних наук. Неодноразово виступав офіційним опонентом у спеціалізованих вчених радах із захисту докторських і кандидатських дисертацій.

Наукова біологічна та педагогічна громадськість знає Миколу Миколайовича Барну не лише як автора монографій, винаходів, словників, навчальних посібників і методичних рекомендацій для студентів біологічних спеціальностей університетів, вчителів біології, учнів середньої загальноосвітньої школи, гімназій, ліцеїв, коледжів, наукових і науково-методичних статей, а й як організатора всеукраїнських з'їздів наукових товариств, міжнародних і всеукраїнських наукових конференцій, головного редактора наукового фахового журналу.

За час роботи на посаді доцента, професора, завідувача кафедри ботаніки та декана природничого та хіміко-біологічного факультету (1990—2017) на базі кафедри ботаніки та хіміко-біологічного факультету за його участі були проведені наукові конференції:

1. Всеукраїнська конференція «Біологічна фіксація молекулярного азоту і азотний метаболізм бобових рослин» (1991).
2. XVI Всеукраїнська конференція з органічної хімії (1992).
3. Наукова конференція «Екологічний стрес і адаптація в біологічних системах» (1998).
4. Науково-методична конференція «Сучасні технології викладання біологічних дисциплін у вузі» (2000).
5. Міжнародна наукова конференція «Онтогенез рослин, біологічна фіксація молекулярного азоту та азотний метаболізм» (2001).
6. III з'їзд Гідроекологічного товариства України (2001).
7. III з'їзд Українського товариства фізіологів рослин (2002).
8. III Всеукраїнська конференція «Домбровські хімічні читання — 2007» (2007).
9. Міжнародна наукова конференція «Різноманіття фітобіоти: шляхи вивчення та збагачення. Історія та перспективи» (2007) спільно з Кременецьким ботанічним садом.
10. Регіональна науково-практична конференція «Дослідження флори і фауни Західного Поділля» (2008).
11. Школа-конференція молодих вчених «Оцінка екологічного стану водойм та адаптація гідробіонтів» (2008).
12. Міжнародна конференція молодих учених «Актуальні проблеми ботаніки та екології» (2009) спільно з Інститутом ботаніки імені М. Г. Холодного НАН України та Кременецьким ботанічним садом.
13. Науково-методична конференція «Освіта для стійкого розвитку: формування готовності педагогічних кадрів» (2009).
14. Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю «Тернопільські біологічні читання — Ternopil Bioscience — 2017», присвячена 20-річчю заснування наукового фахового видання України «Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Біологія» (2017).

У 1997 році Микола Миколайович заснував науковий фаховий журнал «Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Біологія», який включено у 6 наукометричних баз даних, у т. ч. — Index Copernicus. За 20 років існування випущено 72 номери журналу, в якому публікують результати своїх досліджень провідні вчені регіону, України, ближнього та далекого зарубіжжя.

За ініціативи та проекту, розробленого Миколою Миколайовичем спільно із доцентом Валентиною Омелянівною Шиманською був закладений дендрарій Тернопільського державного педагогічного інституту, створений гербарій кафедри ботаніки. Окрім того, Микола Миколайович, перебуваючи на посаді декана хіміко-біологічного факультету заснував Голицький біостаніонар, який нині іменується «Лабораторія біології та екології — біостаніонар університету» і використовується для навчальних практик студентів з ботаніки та зоології, для збору матеріалу для виконання курсових, дипломних і магістерських робіт, для проведення наукових досліджень викладачами факультету, наукових конференцій, зокрема Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Тернопільські біологічні читання — Ternopil Bioscience — 2017», присвяченої 20-річчю заснування наукового фахового видання України «Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Біологія» (20-22.04.2017), посвяти у студенти першокурсників факультету.

За багаторічну виробничу, наукову, науково-педагогічну та громадську діяльність Микола Миколайович Барна нагороджений:

- знаком «Відмінник охорони природи УРСР» (27.06.1983);
- значком «Відмінник народної освіти УРСР» (30.10.1987);
- медаллю «Ветеран труда» (27.11.1987);

- «Почесною грамотою МО України» (20.02.1995);
- «Грамотою Тернопільської обласної державної адміністрації» (квітень 2000);
- Постановою Президії Академії наук Вищої школи України присудженно :
- «Нагороду Ярослава Мудрого в галузі науки і техніки» (січень 2007);
- Грамотою відділу освіти і науки Тернопільської обласно державної адміністрації (квітень 2000);
- Грамотою Тернопільської обласної державної адміністрації (5.08.2017);
- Грамотами Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (2006, 2017).

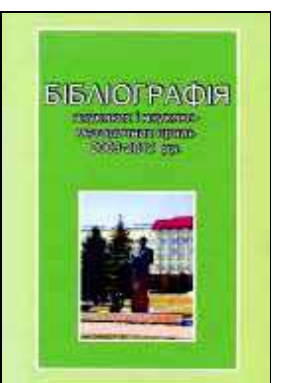
Основні наукові та навчально-методичні праці професора М. М. Барни

Монографії

1. Голицький ботаніко-ентомологічний заказник загальнодержавного значення : монографія / М. М. Барна, Л. П. Царик, С. В. Зелінка [та ін.]. — Тернопіль : Лілея, 1997. — 164 с.
2. Декоративні лікарські рослини : монографія / Микола Барна, Любов Барна, Ганна Яцук. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2006. — 80 с. : іл.
3. Декоративні лікарські рослини : монографія / Микола Барна, Любов Барна, Ганна Яцук. — 2-ге вид., допов. і перероб. : — Тернопіль : Підручники і посібники, 2009. — 112 с. : іл.
4. Становлення і розвиток ботаніки на Тернопільщині (XIX—початок XXI ст.) : монографія / М. М. Барна, Л. С. Барна. — Тернопіль : ТзОВ «Терно-граф», 2015. — 240 с. : іл.
5. Дендрарій Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка та перспективи створення біблійного ботанічного саду : монографія / М. Барна, Л. С. Барна. — Тернопіль: ТОВ «Терно-граф», 2017. — 248 с. : кольор. іл.

Бібліографії

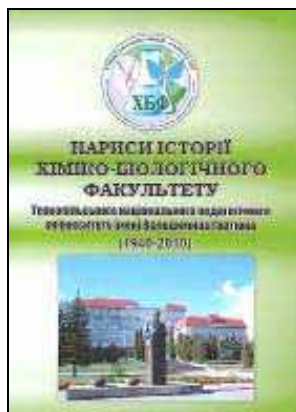
6. Бібліографія наукових і науково-методичних праць викладачів хіміко-біологічного факультету Тернопільського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка 1962–2002 рр. / уклад. Барна М. М., Похила Л. С., Грубінко В. В. [та ін.]; за ред. М. М. Барни. — Тернопіль: Видавничий відділ ТДПУ, 2002.— 182 с.
7. Бібліографія наукових і науково-методичних праць викладачів хіміко-біологічного факультету Тернопільсько-го національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка 2003–2012 рр. / уклад. Барна М. М., Барна Л. С., Грубінко В. В. [та ін.]; за ред. М. М. Барни. — Тернопіль : Терно-граф, 2013. — 156 с.

Словники

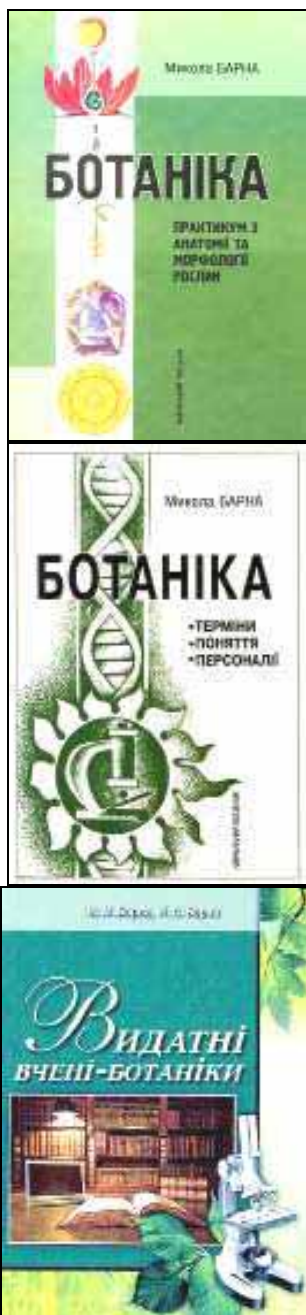
8. Ботаніка. Терміни. Поняття. Персоналії: словник для студентів біологічних спеціальностей вищих закладів освіти / М. М. Барна. — К. : Видавничий центр «Академія», 1997. — 272 с.
9. Тлумачний словник біологічних термінів і понять у курсі «Біологія» (VI клас) : словник для вчителів біології, учнів загальноосвітніх шкіл і студентів біологічних спеціальностей вищих педагогічних закладів освіти / М. М. Барна, С. В. Пида, Н. Д. Шанайда. — Тернопіль : Мандрівець, 1997. — 56 с. Ця робота була частково підтримана Міжнародною Соросівською програмою підтримки освіти в галузі точних наук (ISSEP), грант № APU 074006.

Науково-популярні видання

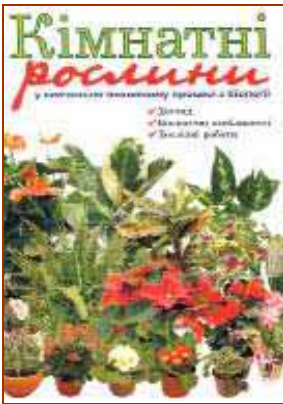
10. Микола Барна. Curriculum vitae : науково-популярне видання / Уклад. : Л. С. Барна, Н. В. Герц. Автор передмови академік НАН України К. М. Ситник. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2008. — 288 с. : іл.
11. Нариси історії хіміко-біологічного факультету Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (1940-2010) : науково-публіцистичне видання / М. М. Барна, В. З. Курант, Л. С. Барна [та ін.]; за ред. М. М. Барни. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2010. — 308 с.
12. Радощина в моєму серці : науково-популярне видання / М. М. Барна. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2011 — 240 с.

Навчальні посібники для вищих навчальних закладів України

13. Ботаніка. Морфологія рослин. Щоденник навчальної практики: навчальний посібник / М. М. Барна, Н. В. Герц, О. Б. Мацюк. — Тернопіль: ТзОВ «Терно-граф», 2016. — 96 с.
14. Ботаніка. Практикум з анатомії та морфології рослин : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / М. М. Барна. — Тернопіль: ТзОВ «Терно-граф», 2014. — 304 с. : іл. Лист МОН України 1/1–8454 від 03.06.2014 р.
15. Ботаніка. Практикум з анатомії та морфології рослин : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / М. М. Барна. — 2-е вид. допов. і змін. — Тернопіль : ТзОВ «Терно-граф», 2015. — 304 с. : кольор. іл. Лист МОН України 1/1–8454 від 03.06.2014 р.
16. Ботаніка. Практикум з анатомії та морфології рослин : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / М. М. Барна. — 3-є вид. допов. і змін. — Тернопіль : ТзОВ «Терно-граф», 2015. — 304 с. : іл. Лист МОНУ 1/1–8454 від 03.06.2014 р.
17. Ботаніка. Терміни. Поняття. Персоналії : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / М. М. Барна. — 2-е вид. допов. і змін. — Тернопіль : ТзОВ «Терно-граф», 2013. — 360 с. : іл. Лист МОН України 1/11–9546 від 05.06.2013 р.
18. Ботаніка. Терміни. Поняття. Персоналії : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / М. М. Барна. — 3-є вид. допов. і змін. — Тернопіль : ТзОВ «Терно-граф», 2014. — 360 с. : іл. Лист МОН України 1/11–9546 від 05.06.2013 р.
19. Ботаніка. Терміни. Поняття. Персоналії : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / М. М. Барна. — 4-є вид. допов. і змін. — Тернопіль : ТзОВ «Терно-граф», 2015. — 360 с. : іл. Лист МОН України 1/11–9546 від 05.06.2013 р.
20. Видатні вчені ботаніки : навчальний посібник / М. М. Барна, Л. С. Барна. — Тернопіль: ТзОВ «Терно-граф», 2013. — 192 с.
21. Організація самостійної роботи студентів з анатомії та морфології рослин : навчальний посібник / М. М. Барна, Н. В. Герц, О. Б. Мацюк. — Тернопіль : ТзОВ «Терно-граф», 2016. — 160 с.

Посібники для вчителів біології

22. Біологія для допитливих. I частина. Дроб'янки, Рослини, Гриби : посібник / М. М. Барна, Л. С. Похила, Г. Ф. Яцук. — Тернопіль : Навчальна книга–Богдан, 2000. — 88 с.
23. Біологія для допитливих. II частина. Царство Тварини : посібник / М. М. Барна, Л. С. Похила, Л. О. Шевчик, Г. Ф. Яцук. — Тернопіль : Навчальна книга–Богдан, 2002. — 144 с.
24. Біологія. 10 клас. Завдання для тематичного контролю знань : посібник для вчителів біології / М. М. Барна, Л. С. Похила, Г. Ф. Яцук. — Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2001. — 56 с.
25. Кімнатні рослини у навчально–виховному процесі з біології : посібник для вчителів біології /М. М. Барна, Л. С. Барна, О. О. Семенів [та ін.]. — Тернопіль : Навчальна книга–Богдан, 2008. – 160 с. : іл.
26. Навчальні заняття з біології. Можливі варіанти : посібник для вчителів біології / М. М. Барна, Л. С. Барна, Г. Ф. Яцук. — Тернопіль : Астон, 2005. — 140 с.
27. Біологія. 11 клас. Завдання для тематичного контролю знань : посібник для вчителів біології /М.М.Барна, Л.С. Похила, Г.Ф. Яцук. — Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2001. – 64 с.

Навчальні посібники для середніх навчальних закладів України

28. Біологія. Задачі та розв'язки : навчальний посібник для учнів загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв і коледжів. У 2-х ч. / І. В. Барна, М. М. Барна — Тернопіль: Мандрівець, 2000. — Ч. I. — 224 с.
29. Біологія. Задачі та розв'язки : навчальний посібник для учнів загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв і коледжів. У 2-х ч. / І. В. Барна, М. М. Барна. — Тернопіль: Мандрівець, 2000. — Ч. II. — 160 с.
30. Біологія. Задачі та розв'язки : навчальний посібник для учнів загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв і коледжів. У 2-х ч. / І. В. Барна, М. М. Барна — 2-е вид. — Тернопіль: Мандрівець, 2001. — Ч. I. — 224 с.
31. Біологія. Задачі та розв'язки : навчальний посібник для учнів

- загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв і коледжів. У 2-х ч. / І. В. Барна, М. М. Барна — 2-е вид. — Тернопіль: Мандрівець, 2001. — Ч. II. — 160 с.
32. Біологія. Задачі та розв'язки : навчальний посібник для учнів загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв і коледжів / І. В. Барна, М. М. Барна, Л. С. Барна. — 3-є вид. — Тернопіль: Мандрівець, 2005. — 384 с. Протокол МО України 8/3-18 від 28.07.1999 р.
 33. Біологія. Задачі та розв'язки : навчальний посібник для учнів загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв та коледжів / І. В. Барна, М. М. Барна, Л. С. Барна. — [4-е вид.]. — Тернопіль : Мандрівець, 2006. — 384 с. Протокол МО України 8/3-18 від 28.07.1999 р.
 34. Біологія. Задачі та розв'язки: навчальний посібник для учнів загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв та коледжів / І. В. Барна, М. М. Барна, Л. С. Барна. — 5-те вид. — Тернопіль : Мандрівець, 2008. — 384 с. . Протокол МО України 8/3-18 від 28.07.1999 р.
 35. Збірник задач і розв'язків з біології : навчальний посібник для учнів загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв і коледжів. У 3-х ч. / І. В. Барна, М. М. Барна. — Тернопіль : Мандрівець, 1996. — Ч. I. — 104 с.
 36. Збірник задач і розв'язків з біології : навчальний посібник для учнів загальноосвітніх. шкіл, гімназій, ліцеїв і коледжів. У 3-х ч. / І. В. Барна, М. М. Барна. — Тернопіль : Мандрівець, 1996. — Ч. II. — 112 с.
 37. Збірник задач і розв'язків з біології : навчальний посібник для учнів загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв і коледжів. У 4-х ч. / І. В. Барна, М. М. Барна. — Тернопіль : Мандрівець, 1997. — Ч. I. — 104 с.
 38. Збірник задач і розв'язків з біології : навчальний посібник для учнів загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв і коледжів. У 4-х ч. / І. В. Барна, М. М. Барна. — Тернопіль : Мандрівець, 1997. — Ч. II. — 112 с.
 39. Збірник задач і розв'язків з біології : навчальний посібник для учнів загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв і коледжів. У 4-х ч. / І. В. Барна, М. М. Барна. — Тернопіль : Мандрівець, 1997. — Ч. III. — 96 с.
 40. Збірник задач і розв'язків з біології : навчальний посібник для учнів загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв і коледжів. У 3-х ч. / І. В. Барна, М. М. Барна. — Тернопіль : Мандрівець, 1996. — Ч. I. — 104 с.
 41. Збірник задач і розв'язків з біології: навчальний посібник для учнів загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв т коледжів. У 3-х ч. / І. В. Барна, М. М. Барна. — Тернопіль : Мандрівець, 1996. — Ч. II. — 112 с.
 42. Збірник задач і розв'язків з біології : навчальний посібник для учнів загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв та коледжів. У 4-х ч. / І. В. Барна, М. М. Барна. — Тернопіль : Мандрівець, 1997. — Ч. I. — 104 с.
 43. Збірник задач і розв'язків з біології : навчальний посібник для учнів загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв і коледжів. У 4-х ч. / І. В. Барна, М. М. Барна. — Тернопіль : Мандрівець, 1997. — Ч. II. — 112 с.
 44. Збірник задач і розв'язків з біології : навчальний посібник для учнів

- загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв і коледжів. У 4-х ч. / І. В. Барна, М. М. Барна. — Тернопіль : Мандрівець, 1997. — Ч. III. — 96 с.
45. Задачі та розв'язки : навчальний посібник для учнів загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв і коледжів. У 4-х ч. / І. В. Барна, М. М. Барна. — 2-е вид. змін. і допов. — Тернопіль : Мандрівець, 1998. — Ч. IV. — 80 с.
46. Біологія для спеціальностей: «Біологія та хімія», «Біологія (додатково англійська мова)», «Біологія (додатково основи екології)», «Хімія та біологія», «Географія та біологія» / М. М. Барна, Л. С. Барна, Г. Я. Жирська [та ін.] // Довідник для вступників до Терноп. нац. пед. ун-ту ім. Володимира Гнатюка. — Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2005. — С. 61—68.
47. Організація роботи з обдарованими школярами. Мала академія : посібник для учнів загальноосвітніх шкіл і ПТУ, вчителів біології, основ екології та валеології / М. М. Барна, В. В. М. Черняк, Л. С. Похила [та ін.]. — Тернопіль : Мандрівець, 111996. — 96 с.
48. Організація роботи з обдарованими школярами. Всеукраїнська олімпіада еколого-природничого спрямування : посібник для учнів загальноосвітніх шкіл і ПТУ, вчителів біології, основ екології та валеології / М. М. Барна, В. М. Черняк, Л. С. Похила [та ін.]. — Тернопіль : Мандрівець, 1997. — 104 с.

Методичні рекомендації

49. Ботанична номенклатура : методичні рекомендації для студентів спеціальності «Біологія і хімія», «Біологія і англійська мова», «Біологія», «Хімія і біологія», та «Географія і біологія» / М. М. Барна, Н. Д. Шанайда, М. І. Шанайда [та ін.]. — Тернопіль, 2001. — 42 с.
50. Методи перевірки знань учнів з курсу «Біологія». VI клас : методичні рекомендації для вчителів біології загальноосвітніх шкіл / М. М. Барна, О. П. Іванова, Л. С. Похила [та ін.]. — Тернопіль : Мандрівець, 1998. — 80 с.
51. Методичні рекомендації до навчально-польової практики з ботаніки (морфології рослин) для студентів I-го курсу (спеціальність «Біологія і хімія» та «Біологія») / М. М. Барна, Н. Д. Шанайда, М. І. Шанайда. — Тернопіль, 1999. — 65 с.
52. Програмований безмашинний контроль за самостійною роботою студентів з анатомії та морфології рослин / М. М. Барна // Методичні рекомендації для студентів природничих факультетів педагогічних інститутів. — К. : РНМК Міносвіти УРСР, 1985. — 48 с. *Рекомендовано МО України.*
53. Організація і проведення самостійної роботи студентів з анатомії та морфології рослин / М. М. Барна, І. В. Мороз // Методичні рекомендації для студентів природничих факультетів педагогічних інститутів. — К. : РНМК Міносвіти УРСР, 1988. — 48 с. *Рекомендовано МО України.*

Авторські свідоцтва на винаходи

54. А. с. 1423115 СССР, МКИ А 61 D 3/00. Столик для закрепления, фиксации и оперирования лабораторных животных / Н. Н. Барна, М. М. Мороз, О. Н. Барна (СССР). — № 4104218/30—15; заявл. 09.07.86 : опубл. 15.09.88, Бюл. № 34.
55. А. с. 1438694 СССР, МКИ А 61 В 5/00. Устройство для выделения участка коры головного мозга / Н. Н. Барна, М. М. Мороз (СССР). — № 4092389/28 — 14; заявл. 14.07.86 : опубл. 23.11.88, Бюл. № 43. А. с. 1457866 СССР, МКИ А 01 Н 1/04.
56. Способ Н.Н. Барны прогнозирования гетерозиса у гибридов тополей и ив Н. Н. Барна (СССР). — № 104950/30—13; заявл. 02.06.86 : опубл. 5.02.89, Бюл. № 6.
57. А. с. 1567139 СССР, МКИ А 01 К 61/00. Способ приготовления искусственного корма для товарного карпа / С. В. Крутовский, А. О. В. Лутцев, Н. Н. Барна, Р. Н. Шандрук, В. В. З. Курант, О. Б. Столяр, Л. М. Романишина, Н. Н. В. Серда (СССР). № 4189117/31—13; заявл. 02.02.87 : опубл. 30.05.90, Бюл. № 20.
58. А. с. 1655388 СССР, МКИ А 01 Н 1/04. Способ Барны Н. Н. подбора родительских пар для получения гетерозисных гибридов ивовых / Н. Н. Барна (СССР). — № 4664259/13; заявл. 26.01.89 : опубл. 15.06.91, Бюл. № 22.

Окрім наукової та педагогічної діяльності Микола Миколайович проводив велику навчально-організаційну та громадсько-суспільну діяльність на факультеті, в університеті та поза його межами. Упродовж 16 років (1990—2016) він обирався членом вченої ради Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка та вченої ради природничого (1977—1997 рр.) та хіміко-біологічного (1997 р. понині) факультетів. Член спеціалізованої вченої ради із захисту докторських і кандидатських дисертацій Д 26. 211.01 при Інституті ботаніки імені М. Г. Холодного НАН України (2003—2012 рр.) та спеціалізованої вченої ради із захисту докторських і кандидатських дисертацій Д 26. 211.01 при Національному лісотехнічному університеті України (2008—2014 рр.), голова Тернопільського відділення Українського ботанічного товариства (2002 р. понині), головний редактор фахового наукового

видання «Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Біологія» (1997 р. понині).

Ось такий він – професор Микола Миколайович Барна – ботанік серцем і розумом, педагог талантом і глибиною душі. Господь подарував йому безцінний дар – талант, який він впродовж свого життя зумів яскраво розкрити і щедро дарувати його плоди оточуючим. Я вдячний долі, - говорить професор В. З. Курант, за те, що на моєму життєвому шляху вона звела мене з Миколою Миколайовичем – людиною з великої букви, якого я вважаю своїм вчителем не тільки в аспекті наукового пошуку, але і в плані людяності, доброзичливості, професійності та порядності. Сповнений життєвої енергії, завзятістю до кожної справи, Микола Миколайович щоденно ділиться своїм досвідом із колегами, молодими науковцями, студентами.

Хай і надалі, високоповажний Ювіляре, стелиться Вам довгий і щасливий життєвий шлях на теренах улюблених Вами ботаніки, декоративної дендрології та цитоембріології і нехай надійним супутником на цьому шляху й Вашим опікуном буде Ваша щаслива доля.

Хочеться від душі Вам сказати : *Vivat professore!*

Многая й благая літа, дорогий Миколо Миколайовичу!

1. *Микола Барна. Curriculum vitae: наук.-попул. вид. / Уклад.: Л. С. Барна, Н. В. Герц. Автор передмови академік НАН України К. М. Ситник. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. — 288 с.:іл.*
2. *Микола Барна. Радощина в моєму серці: наук.-попул. вид. / М. М. Барна. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2011 — 240 с.: іл.*
3. *Нариси історії хіміко-біологічного факультету Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (1940-2010) : науково-публіцистичне видання / М. М. Барна, В. З. Курант, Л. С. Барна [та ін.]; за ред. М. М. Барни. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2010. — 308 с.*
4. *Бібліографія наукових і науково-методичних праць викладачів хіміко-біологічного факультету Тернопільського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка 1962–2002 рр. / уклад. Барна М. М., Похила Л. С., Грубінко В. В. [та ін.]; за ред. М. М. Барни. — Тернопіль: Видавничий відділ ТДПУ, 2002.— 182 с.*
5. *Бібліографія наукових і науково-методичних праць викладачів хіміко-біологічного факультету Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка 2003–2012 рр. / уклад. Барна М. М., Барна Л. С., Грубінко В. В. [та ін.]; за ред. М. М. Барни. — Тернопіль : Терно-граф, 2013. — 156 с.*

Л. С. Барна, С. В. Пыда, Н.М. Дробык, В. З. Курант, И. А. Григорюк, Н. В. Герц, О. Б. Мацюк, Р. Л. Яворивский

Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка
Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины

БАРНА НИКОЛАЙ НИКОЛАЕВИЧ — ИЗВЕСТНЫЙ УКРАИНСКИЙ УЧЕНЫЙ–БОТАНИК, ПЕДАГОГ (к 80–летию со дня рождения)

8 февраля 2018 года исполняется 80 лет со дня рождения и 57 лет производственной, научно-исследовательской, учебно-педагогической и общественной деятельности известного украинского ученого-ботаника, морфолога, дендролога, цитоембриолога растений, академика Академии наук Высшей школы Украины, доктора биологических наук, заслуженного деятеля науки и техники Украины, отличника образования Украины, отличника охраны природы Украины, почетного члена Украинского ботанического общества, доктора биологических наук, профессора кафедры ботаники и зоологии, главного редактора научного издания Украины «Научные записки Тернопольского национального педагогического университета имени Владимира Гнатюка. Серия: Биология», профессора кафедры ботаники и зоологии Тернопольского национального педагогического университета имени Владимира Гнатюка Николаия Николаевича Барны.

Основные направления научных исследований Н. Н. Барны — ботаника, репродуктивная биология, эмбриология, цитоембриология растений, магнитобиология, цитология, гистология,

декоративная дендрология, экология растений, фитосозология, педагогика высшей школы, история образования и науки.

Научные и педагогические исследования профессора Н. Н. Барны — свыше 370 научных работ, из них — 5 монографий, 2 библиографии, 2 словаря, из них — один с грифом МО Украины, 3 научно-популярные издания, 15 учебных пособий для студентов высших учебных заведений Украины, из них — 7 с грифом МОН Украины, 9 учебных пособий для учителей биологии, 20 учебных пособий для учеников общеобразовательных школ, ПТУ, гимназий, лицеев и колледжей, из них — 11 с грифом МОН Украины, 5 методических рекомендаций для студентов, из них — 2 с грифом МО Украины, 5 авторских свидетельств на изобретения, из них — двум присвоено фамилию Барна, свыше 90 научных статей в научных журналах и других научных изданиях, 200 материалов и тезисов докладов на международных конгрессах, конференциях, всесоюзных и всеукраинских научных конференциях, съездах научных обществ, совещаниях, семинарах, сборниках, научно популярных статей.

Под руководством Н. Н. Барны подготовлено и защищено 7 кандидатских диссертаций, выступал официальным оппонентом на заседаниях специализированных ученых советов по защите докторских и кандидатских диссертаций, избирался членом специализированных ученых советов Д 26.211.01 Института ботаники имени Н. Г. Холодного НАН Украины (2003—2012 гг.) и Д 26. 211.01 Национального лесотехнического университета Украины (2008—2014 гг.). Н. Н. Барна — председатель Тернопольского отделения Украинского ботанического общества (от 2002 г. по настоящее время).

Н. Н. Барна совместно с доцентом В. Е. Шиманской разработал проект и заложил дендрарий Тернопольского национального педагогического университета имени Владимира Гнатюка (1971—1977 гг.), создал гербарий кафедры ботаники (1977 г.), обосновал научный журнал «Научные записки Тернопольского национального педагогического университета имени Владимира Гнатюка. Серия: Биология» (1997 г.), которые включены в 6 наукометрических баз данных, в т. ч. — Index Copernicus, Голицкий биостационар университета (1998 г.), организовал и провел свыше 15 научных и научно-практических конференций, съездов научных обществ.

Ключевые слова: ботаника, педагогика, научные работы, диссертации, научные записки, дендрарий, гербарий, специализированные ученые советы, дендрология, цитозембриология

*L. S. Barna, S. V. Pyda, N. M. Drobyk V. Z. Kurant, I. P. Hryhoriuk,
N. V. Herts, O. B. Matsuik, R. L. Yavorivskiy*

Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ukraine

BARNA MYKOLA MYKOLAIOVYCH, AN OUTSTANDING UKRAINIAN BOTANIST
AND EDUCATIONALIST (on the occasion of 80th Birthday)

February 8, 2018, marks the 80th birth anniversary and 57 years of scientific, research, educational and public activities of M.M. Barna, a prominent Ukrainian plant scientist, morphologist, dendrologist, plant cytoembryologist, Academician of the Academy of Sciences of the Higher School of Ukraine, Doctor of Biological Sciences, Honored worker of science and technology of Ukraine, Honored worker of Education of Ukraine, Honored worker of environmental protection of Ukraine, honorary member of the Ukrainian Botanical Society, Doctor of biological sciences, Professor at the Department of Botany and Zoology of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Chief Editor of scientific journal of Ukraine “Scientific Notes of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University. Series: Biology”.

The core areas of M.M. Barna’s scientific research include but are not limited to botany, reproductive biology, embryology, plant cytoembryology, magnetobiology, cytology, histology, ornamental dendrology, plant ecology, phytosology, pedagogy of higher education, history of education and science.

Scientific and pedagogical inquiries of professor M.M. Barna total to over 370 research works, including 5 monographs, 2 bibliographies, 2 dictionaries, 1 of which recommended by the Ministry of Education and Science of Ukraine, 3 popular science editions, 15 manuals for university students, 7 of

which recommended by the Ministry of Education and Science of Ukraine, 9 teaching resources and visuals for biology teachers, 20 teaching resources for secondary school pupils, vocational schools, gymnasiums, lyceums and colleges, 11 of which recommended by the Ministry of Education and Science of Ukraine, 5 methodological recommendations (manuals) for students, 2 of which recommended by the Ministry of Education and Science of Ukraine, 5 patent certificates, 2 of which given the last name of Barna, over 90 scientific articles in journals and other scientific publications, 200 materials and abstracts at international congresses, conferences, Ukrainian scientific conferences, meetings of scientific societies, presentations, workshops, and research projects.

Under the scientific supervision of M.M. Barna, 7 candidate dissertations were defended, he was an official opponent at meetings of scientific councils for defending doctoral and candidate dissertations, a member of specialized scientific councils D 26.211.01 at the M.G. Kholodny Institute of Botany of National Academy of Sciences of Ukraine (2003-2012) and D 26. 211.01 of the National Forestry University of Ukraine (2008-2014). M. M. Barna is the Chairperson of the Ternopil Branch of the Ukrainian Botanical Society (since 2002).

Together with Associate Professor V. E. Shymanskaya M. Barna launched the project of the arboretum of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University (1971-1977), established the herbarium at the Department of Botany (1977), founded the scientific journal “Scientific Notes of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University. Series: Biology” (1997), indexed in 6 science databases, including Index Copernicus, Holytskyi botany and entomology preserve of the University (1998), arranged and chaired over 15 scientific conferences and congresses of scientific societies.

Key words: botany, pedagogy, scientific works, dissertations, scientific notes, arboretum, herbarium, specialized scientific councils, dendrology, cytoembryology